

TARIK BUĞRA, ELEŞTİRİ VE ELEŞTİRMEN

Hatice BİLEN BUĞRA

Insan, yaşadığı zaman ve ait olduğu toplum ne olursa olsun, doğuştan bir eleştiri kavramına sahiptir. İnsana ve dış dünyaya bakarken -bilinçli ya da bilinçsiz olarak- doğuştan getirdiği o eleştiri fikriyle hareket eder, ilgi duyduğu varlığı yargılar. Bir zihin faaliyeti olarak eleştiri; insanın dış dünya ile ilgisini sağlamlaştırır, zekâsını kullanmasına, muhakemesini geliştirmesine yardım eder.

Eleştirmenin görevi kafalarda oluşan farklı okuma biçimlerini ortak bir metinde buluşturmadır. Bunu yaparken de mukayese ve tahlil gibi araçları kullanması gereken eleştirmenin, okurunu çok gelişmiş bir gerçek duygusuna sahip olduğuna inandırmak gibi bir zorunluluğu vardır. Bu yüzden eleştirmen, varlığının haklı ve gerekli olduğunu göstermek istiyorsa, kendi önyargı, kusur ve insan olarak zayıf yanlarını düzeltmeye gayret etmeli ve doğru hükümler verebilmek için mümkün olduğu kadar objektif esaslar üzerinde durmalıdır.¹ Konuya açıklık getirmeyen, uzlaşma, susturma, sırt sıvazlama, pohpohlamalarla meseleyi geçiştirmeye çalışan kişi eleştirmen değildir.²

Yazmaya başladığı ilk yıllardan itibaren yukarıda özetlemeye çalıştığımız bu ilkelerin Türkiye'deki eleştiri ve eleştirmen için ne ifade ettiğini sorgulayan Tarık Buğra; "Tenkidin ne olduğunu bilmeyenlere sorarsanız, ondan kolay bir şey yoktur. Gülünç düşünce. Çünkü -öyle olsaydı- yaptıkları iş yüzünden çirkinleşmiş, acınacak durumlara düşmüş, hiçleşip mahvolmuş bunca münekkid olur muydu?"³ diyor.

1 T. S. Eliot, *Edebiyat Üzerine Düşünceler*, Kültür Bakanlığı Yay., 1990, s. 46-48.

2 *age.*, s. 38-39.

3 Tarık Buğra, *Düşman Kazanmak Sanatı*, Ötüken Yay., s. 184, 2013.

Türkiye'deki eleştiri anlayışını; “Yeni bir dergi mi çıkaracaksınız veya kaleminiz işlemeğe mi başladı? Yapacağınız şeyi biliyorsunuz değil mi? Siz beni öveceksiniz, ben de sizi överim. Sonra beraberce o’nu överiz, karşılık olarak o da bizi över. Dostluk büyük kuvvettir!

Filan hikâyeci ile falan şairin nasıl meşhur olduklarını görmüyor musunuz? O halde durun ben söyleyeyim: Hikâyeci dergiyi övdü, dergi hikâyeciyi tanıttı, hikâyeci şairi övdü, şair de şimdi bir taraftan borcunu ödüyor, bir taraftan da altın zinciri bir başka halkaya ilmikliyor”⁴ cümleleriyle özetleyen Buğra, 1967’de *Hisar* dergisinin Ağustos sayısında, “Bulanlar ve Satanlar” başlıklı yazısında da şunları söylüyor:

“Okumaya başlar başlamaz değil elbette; ama inanın, anlamak ve hüküm vermek için okumaya başladığım günlerle birlikte irkilmelerim de başlamıştır şu eleştirmeciler ve tahlilciler yüzünden. O gün bu gün ne iteleme, ne uyduruk, ne türedi şöhretler putlaştırılmıştır bunların yüzünden. Dergi koleksiyonlarına bir de bu gözle bakın, tüyleriniz diken diken olacaktır: Dergi koleksiyonu değil, şöhretler mezarlığı.”⁵

Türkiye’de sanatçının, ‘bilek hakkı’nın tanınmasını rica edecek veya hakların bu en kutsalını kurtarmak için meydan savaşı verecek duruma düşürüldüğünü söyleyen Buğra’ya göre; “Eleştirmeci, tahlilci, derlemeci ve tarihçiler iki türdür. Birinci tür satanlardır, tezgâhtarlardır, yâni modanın ve modaların da artık ana kaynağı haline gelen politik propagandanın alayıp pullayıp taçlandırıp ortaya attığı isimleri överek gündeliği doğrultan komisyonculardır. Bunlar sahte şöhretleri putlaştırarak kültürün çürümesini, dağılmasını ve çöküp gitmesini hızlandırırılar.

İkinci tür ise bir savaşçı olduklarını bilenlerdir, dürüstlerdir, akıllı ve bilgililerdir. Bunlar doğruyu, güzeli, başarıyı sanatın sağlam ölçüleri ile arayanlar ve bulanlardır.”

Biz buna bir de bulmak istemeyenleri ekleyelim: Edebiyat Fakültesi öğrencilerinin çıkardığı *Zeytin Dalı* dergisine, kendisinden istendiği için yazdığı Kekik Kokusu adlı ilk hikâye denemesini okuduktan sonra, “Sen hikâye yazamazsın!”⁶ diye kestirip atan hocası Prof. Dr. Mehmet Kaplan’ın tavrı bu konuda bir fikir verebilir.

Belki de Buğra’nın, her zaman, “Onun beğenmeyişidir Kekik Kokusu’nu, gözü romandan ve piyesten başka bir şey görmeyen delikanlıyı hikâyeci

4 Tarık Buğra, *Düşman Kazanmak Sanatı*, Ötüken Yay., s. 253-253, 2013.

5 *age.*, s. 282.

6 Tarık Buğra, *Politika Dışı*, Ötüken Yay., s. 296, 2014

yapan”⁷ sözleriyle hep gülümseyerek, hatta teşekkür duygusuyla anılatıldığı bu istiskal, daha sonraları günlük gazete yazılarından hikâyelerine, hikâyelerinden romanlarına, romanlarından piyeslerine, piyeslerinden televizyon dizisi hâline getirilmiş senaryolarına kadar yazdığı her konuda kıyasıya saldırıya uğrayıp da yıkılmayışını sağlayan irade ve mizacı ortaya çıkarmıştır.

Eleştirmen, ele aldığı eserde, şimdiye kadar yazılmış olanlara en az benzeyen tarafları aramalı ve ortaya koymalıdır. Eleştirmen, yargısını ancak çabanın mahiyetine göre vermelidir,⁸ gibi en basit eleştiri kurallarını bile umursamayanlar, ortaya koyduğu her eserde savunduğu düşünceden, ileri sürdüğü fikirden, anlayıştan yahut da düpedüz kendisinden hoşlanmadıkları için, eleştiri kılıfı içine sakladıkları okları doğrudan kişiliğine saplamışlardır.

Bu konuda iki ismi anmadan geçmek olmaz: Bunlar, *Siyah Kehribar* romanının yayınlanmasının ardından yazdığı eleştiride Buğra’yı, “megalomani temayülü”⁹ olmakla suçlayan Muhtar Körükçü ile 17 Mayıs 1966 tarihli *Akşam* gazetesindeki yazısında, *Ayakta Durmak İstiyorum* adlı piyesi için; “Devlet Tiyatrosu İrkçi ve Turancı bir eseri oynuyor. (...) Bay Buğra’nın tema olarak işlemek istediği Mitinya; Azerbeycan, İdil- Ural, Kuzey Kafkasyadır,” diyen Hayati Asilyazıcı’dır.

“4 Mayıs 1966 akşamı Ankara Devlet Tiyatrosuna bağlı Yeni Sahne’de sahnelenen *Ayakta Durmak İstiyorum*, aslında, 1956’daki Budapeşte olaylarının, Macar milletinin, işçisiyle, öğrencisiyle, satılmışlar dışında büyük çoğunluğuyla, Kızıl Sömürü ve Kızıl Diktaya karşı o trajik ayaklanışını ve o yürek yakıcı yenilgisini anlatmaktadır.

Oyunda yer, insan ve ülke isimleri takıştırma; ama konu derhal anlaşılacak kadar açık. Nitekim çıkan bütün eleştirilerde de bu böylece belirtiliyor”¹⁰ ama Hayati Asilyazıcı için bunun da, “İnançla inkâr etmek için inkâr edilene hiç bakmamış olmak gerekir”¹¹ sözünün de önemi yoktur çünkü daha sonra anlaşılmıştır ki “Asıl yazıcı bu eleştiriye, o günlerde askerliğini yapmakta olduğu Tuzla Piyade okulunda ve izinsiz olduğu için piyesi izlemeden yazmıştır. Öyle yaz demişler, o da yazmış.”¹²

7 *age.*, s. 210, 2014.

8 Anatole France, *Edebiyat Hayatı*, MEB, s. 107-108, 1988.

9 Muhtar Körükçü, “Kitaplar Arasında - İki Roman Daha”, *Varlık* Dergisi, 1 Ekim 1955, S. 423, s. 26-27.

10 Tarık Buğra, *Düşman Kazanmak Sanatı*, Ötüken Yay., s. 337.

11 Andre Gide, *Günlük*, MEB, Yay., 1963, s. 85.

12 Tarık Buğra, *Düşman Kazanmak Sanatı*, Ötüken Yay., s. 338, 2013.

Hayati Asilyazıcı, “Eleştiri, eser üzerinde yazılı bir fikir yürütmeyi ve eseri tanıtmayı zorunlu kılan ciddi bir iştir. Eleştirmenin sanat eserini açıklamak ve okurun zevkini geliştirmekten başka amacı olmamalı, eleştirmen sadece açıklayıcı olmalıdır. Okuyucu doğru hükmü kendisi verebilir” gibi ilkeleri hiç umursamamıştır; çünkü o, Tarık Buğra’nın cümleleriyle; “Her konuya belli bir açıdan, belli bir anlayışla ve belli klişelerden bakan ve ona göre yazan bir ‘görevli’dir.”

12 Şubat 1974’te *Tercüman*’daki köşesinde, “Çeyrek yüzyıl içinde hak etmediğim övgüler gördüm. Ama bununla bitmiyordu: Hak etmediğim, hiç değilse hak etmek istemediğim suçlamalarla da karşılaştım. Başlangıçta bunlar beni öfkelenendirir, çileden çıkarırdı. Cümleyi sık sık yazmışımdır: Bir yazar için en acı şey anlaşılmamaktır, ama ondan da acısı var; yanlış anlaşılma.

Bir yazar yola bir fikirden, bir inançtan ve belli ilkelerden çıkmışsa, en azından, herhangi bir yeminli meslek veya iş erbabı kadar namuslu olmaya, dürüst kalmaya kararlı ise, bu acıları tatmaya mahkûmdur. Bu da cephe kavramının yanlış anlaşıldığı, yanlış değerlendirildiği ölçüde böyledir” diyen Buğra, cephe asalakları, çıkarıcıları, bir başka deyişle profesyonel demagoglar olarak nitelediği bu yanlış yargılama savcılarının kamuoyunu dürüstlük ve namusluluk aleyhine kışkırttıklarını; gerçeklerin savunulmasını engellemek için de kendi tutum ve ihanetlerini onların yerine koyduklarını söylüyor:

“Yazmanın dramı -güçlüğü değil, zorluğu değil, dramı- buradadır. Bu dramı çok yaşadım: Üçkâğıtçıların yanılttığı gül gibi insanların suçlamaları ile karşılaştım. Daha beteri -meslektaşlarımın arasından, pek az da olsa,- kalemleri ve kafaları ile elde edemediklerini onlarla işbirliğinde arayanlarla karşılaştım.”¹³

Zevki gerçekten yozlaştıran şeyler, gerçekle ilgisi olmayan, hayâl ürünü olan fikirlerini eleştiri diye ortaya koyanların yazdıklarıdır. Okuyucunun zevkini eğitmek yerine onun, kendisini desteklemesini, bazı görüşlerine ya da inançlarına katılmasını amaçlayan böylesi eleştirmenler için, 10 Aralık 1951’de *Milliyet* gazetesindeki köşesinde; “Münekkid için, çok zaman, en önemli, hatta tek önemli şey kendisidir; hesapları vardır” diyor.

Oysa edebiyat eleştirisinin görevi, edebiyatı anlamayı ve onun zevkine varmayı teşvik etmek, ama aynı zamanda, zevkine varılmaması gereken şeyleri de belirtmektir çünkü eleştirmenin ikinci sınıf olanı ve sahte olanı

13 Tarık Buğra, *Düşman Kazanmak Sanatı*, Ötüken Yay., s.300, 2013.

ortaya çıkarıp göstermek gibi bir görevi daha vardır. Güvenilir bir eleştiri yazara değil, onun eserine yöneltilmiş duygulu bir eleştiridir. Kötü eleştiri ise eleştirmenin duygusal tepkisinin bir ifadesidir. Okurun eleştiriden beklemediği şeyse, eleştirmenin reddettiği şeylerin yerine yeni değerler koymasındır, ama kalemini kendi duygularını, inançlarını, kin ve nefretini bilemek için kullanan bir eleştirmen için tek ölçü, ele aldığı eserde, okurun nefret edeceğine umduğu yanları ortaya çıkarmaktır. O türden eleştirmen yıkıcı eleştiri yaptığı zaman daha etkili olacağını bilir, çünkü yıkıcı olmak yapıcı olmaktan daha kolaydır.

“Dikkat edin, iki kere ikinin üstüne yürüyen münekkidler, ölçüleri bilmeyen, bilse de bilmezlikten gelen münekkidler görecektir ve bir vasıta yapılmak istendiğimizi anlayacaksınız. Güzele güzel diyemeyenlere, demeyenlere karşılık, kötüye kötü diyemeyen, evet, diyemeyenler vardır; bunlar da sorumluluklarının büyüklüğünü idrak edemeyen veya yükünü taşıyacak karakter sağlamlığından yoksun münekkidlerdir”¹⁴

diyen Buğra, 7.2.1991’de Türk Dil Kurumunda yaptığı “Tenkid’in Sefaleti”¹⁵ adlı konuşmasında Türkiye’deki eleştiri ve eleştirmen hakkındaki anlayışını özetliyor:

“Ben edebiyatçıyım, hikâye, roman, oyun, senaryo yazarıyım. On yedinci yaşımdan itibaren edebiyat için yaşadım. Olaylara, insanlara, topluma hep edebiyat açısından baktım. Fikre ve tenkide de öyle. Bu yüzden konuşmamın ağırlığını tenkidin edebiyatla ilişkisi teşkil edecektir.

Tenkid zor iştir, belki de en zor iştir. Konuya vukufunuz üstün olacak; konunun tarihini, bugünkü durumunu ve bunlarla ilgili bütün görüşleri, anlayışları bilecek, süzgeçten geçirmiş olacaksınız. Zevkiniz, sezilerinizin kuvvetli, üstün olacak. Bunlar yetmez; insanı insan yapan ve yokluğu çok şeyi beyhüdeleştiren, adına dürüstlük dediğimiz fazilet, her hüküm cümlelenizi titizlikle denetleyecek.

Dürüstlükse cesaret ister, yüreklilik ister. Tenkidde iş cesaretle de bitmez; korkak olmamak gerekir. Çelişki saymayın bu sözü. Cesur zaten korkmaz; bunu ben de biliyorum. Fakat biz ne ödle cesurlar ve ne cesur ödleler gördük. Başarılı olsalar da, arkalarında hâkim güçler bulunmayanlara karşı Haydâr-ı kerrar kesilip de, aksi durumdakilerin başarısızlıkları, hiçlikleri karşısında suspus olan, hatta övgüler düzen ne münekkidler gördük.

Tenkidin sefaleti buradadır. Tenkidi kolay sananlara ben de işte bu

14 Tarık Buğra, *Düşman Kazanma Sanatı*, Ötüken Yay., s. 247, 2013

15 Tarık Buğra, *Politika Dışı*, s. 146- 160, Ötüken Yay., 2014.

yüzden derim ki, sefilleşmek kolaysa, kolaydır tenkid.

İnsan, yaratılışının gereği, büyük ölçüde sempatilerinin, antipatilerinin ve muhasebesini gereksiz gördüğü çıkarlarının güdümündedir. (...) Dünyamızı berbat eden de budur. Ve insan, büyük bir çoğunlukla sempatilerinden, antipatilerinden kaynaklanan kabullerini, redlerini, yorumlarını fikir saymak eğilimindedir. (...)”

Ancak hoşgörü yanındaysa taassup illetine tutulmamışsa eleştirinin yol açıcılığına inanan Buğra; “Soyut olarak düşününce, tenkid uyarır, yanlışları, yanlışlıkları, yetersizlikleri, aykırılıkları, zaafı gösterir ve aksini de yapar, ilmin, edebiyatın, sanatın, fikrin gönüllü ve en önemli yardımcısıdır.

(...) Ele aldığı konuda peşin hükümleri, saplantıları olmayan, bırakın saplantıyı, hiçbir özel tercihi bulunmayan, yani kesinlikle objektif kalabilen, üstelik bilgi ve zevk üstünlüğü tartışılmaz bir insanın, insanüstü sayılması gerektiğini söylüyor; ”Tenkide teslim olmak için, onu yapanın bilgisinin, konuya vukufunun, artı zevkinin, artı dürüstlüğü tartışılmazlığına inanmak gerekir.

Böyle münekkidler mümkün müdür, olmuş mudur, olacak mıdır, ayrı ve -bana göre - gereksiz bir konu.”

dedikten sonra, konuyla ilgilenen herkesin yararlanabileceğine inandığı tenkidin niteliklerini sıralıyor:

“Bilgi, konuya vukuf, zevk, sağlıklı sezgi, dürüstlük. Galiba bunlara eklenecek bir şey daha var: Cesaret.

Cesaret, çünkü fikirler ve sanat eserleri - en soyutluk iddialarında bile - soyut şeyler değildir. Beynimizi ve yaşayışımızı çapları ölçüsünde etkilemek isteyen ve etkileyebilen tekliflerdir. Bu teklifler alışılmışlara, genel kabullere, geçerli kurallara ve asıl önemlisi, otorite odaklarının anlayışlarına aykırı düşebilirler. Yadırganabilirler, can sıkabilirler, öfkelenirebilirler. Böyle durumlarda münekkid, onların başarısını kavramış olsa da, övmekten çekinebilir, görmezlikten gelebilir; daha kötüsü, birtakım demagojilerle yerebilir. Çünkü o çeşit eserlere yönelen olumsuz tepkiler kendisine de gelebilir.

(...) Bütün çağlarda ve bütün toplumlarda baskı odakları ve fikirde, edebiyatta, sanatta otorite olmuş, hatta egemenlik kurmuş kesimler vardır. Özellikle fikirlerin ve fikir kuruntularının kavga cepheleleri kurmuş olduğu toplumlarda tamamen ve kesinlikle durum böyledir.

(...) 1789 Fransız İhtilali’nden sonra şöyle böyle etkili olmaya başlayan politika, Marksizmin gelişmesine tam paralellekle, bütün dünyada fikir, sanat, edebiyat hayatının eksenine haline gelmiştir. Özellikle

bir düzen arayışındaki ülkelerde politika tek yönlendirici olmuştur; yayınevlerini, gazeteleri, dergileri, fikir, sanat, edebiyat adamlarını ve fikirle, sanatla, edebiyatla ilgilenen etkin kesimler, bu yüzden de TENKİD'i ele geçirmeyi ilk iş edinmiş, bunu da çok büyük ölçüde başarmıştır.¹⁶

1981 yılında Kültür Bakanlığı Düzyazı Başarı Ödülü'nün *Yağmur Beklerken* adlı romanına verilmesini eleştiren Fethi Naci'nin, politik görüşün şekillendirdiği eleştiri anlayışına örnek sayabileceğimiz yazısını hatırlatan Ahmet Tezcan'a verdiği cevap, Buğra'nın, aynı zamanda, roman ve romancı anlayışını da açıklıyor:

“Kültür Bakanlığı'nın ödülü bana - jürisine verdiğim değer yüzünden - hayatımın en büyük gururlarından birini duyurmuştur. Aleyhte çıkan yazı oldu mu, bilmiyorum. Sadece çalışmasına saygı duyduğum ve beni bazen çok öven, bazen de çok yeren eleştirmeci Fethi Naci'nin bir yazısını okudum. Naci o yazısında, ödülün bana verilmesini yadırgamadığını, ödül almamın hakkım olduğunu, ama Atatürk'ün doğumunun yüzüncü yıldönümünde, bir bakanlıkça benim gibi İslâmi dünya görüşü olan bir yazara verilmesini doğru bulmadığını söylüyordu.

Bu hüküm, Naci'ye has yanılığardan birisidir. Her şeyden önce, bir Müslüman toplumdaki ve Müslüman insanlardan söz etmek başka, İslâmi bir dünya görüşüne sahip olmak başka şeydir. Naci bu yanlışa, çok daha sert bir şekilde, *Gençliğim Eyvah* için de düştü, beni, yâni yazarı, İhtiyar ile özdeşleştirdi; İhtiyar'ın düşüncelerini bana mal etti. Bir romancı, kahramanlarından birisini benimseyebilir; ama her halde, çok kötü gördüğü, 'gebertilmeye' müstahak bulunduğu ve 'geberttiği' birini değil.

Fakat bu apayrı ve uzun bir konudur; bir başka zaman ele almak istiyorum: İslâmi dünya görüşüne dönersek, burada söyleyeceklerim şunlardır:

Bana bu görüşün yoruluşunu gerçek bir iltifat sayarım. Keşke tam bir İslâmi dünya görüşüm olsaydı! O zaman -hiçbir romanımı küçümsemem- eserlerim daha sağlam ve övüldüklerinden daha değerli bir yapı kazanırlardı. Ne yazık ki, eğitimimiz ve toplumumuz bir felsefe edinebilmemize yardımcı olamıyor.

Ve -eklemeden yapamayacağım- İsevî dünya görüşü Dostoyevski'nin romancılığına handicap olmamıştır ve bütün Batı romancılarında benimsene veya tepki yoluyla -Gide' de bile- Hıristiyanî dünya görüşü ve değer ölçüleri buram buram tüter. Öyle olması da, başarı için önlenemez bir gereklilik ve şarttır; çünkü söz ettikleri insanlar Hıristiyandır. Hıristiyanlığı bilmek zorundadırlar, o dünya görüşüne paralel çizmek zorundadırlar.

16 Tarık Buğra, *Politika Dışı*, Ötüken Yay., s. 146-153, 2014.

Onlarda övülen bir gereklilik, bir Türk yazarında niçin ödüle engel sayılsın?”¹⁷

Aslında iyi bir eleştirmen, belli bir fikir ya da inanç bilinci içinde olduğu hâlde, onu kabul ettirmeye çalışmayandır. Yazdıklarını duygularına ya da inançlarına göre kaleme alanlar, eser ne kadar iyi yazılmış olursa olsun, bazı yazarlardan nefret eder, bazılarını da alkışlarlar. Bu tutumu, “Entelektüel kulluk”la açıklayan Czeslaw Milosz, “o türden entelektüelin başlıca vasfı kendi adına düşünmekten korkmaktır”¹⁸ diyor.

Türkiye’de “eleştiri ve eleştirmen” hakkındaki düşüncelerinden derleyip toparlayıp çizmeye çalıştığım tabloya bakarak, yazdıkları yüzünden, eleştiriye değil, saldırılara uğrayan Tarık Buğra, eserleriyle hâlâ hayattadır, ama ona saldıranlar nerededir? Bu da, “Asıl hükmü, hüküm verenler alır,” diyen Buğra’yı bir kez daha haklı çıkarmaktadır.

Gerçi Buğra için,

“Dünyanın en zor işlerinden biri haklı olabilmektir. Haksızlıklar sadece görüş, düşünüş, kavrayış yetersizliklerinden olsaydı, hakkın ve haklının işi bu kadar zor olmazdı. Çünkü o zaman, sağduyu denilen, sağdüşünce denilen Tanrı vergilerinin yardımı umulabilirdi. Ama bir de yıkanmış beyinler var, şartlandırılmışlıklar var, çıkarıcılıklar, satılmışlıklar var. (...) Gururlar, yandaşlıklar, sempatiler, antipatiler var.”¹⁹

Ne var ki Buğra, “Bir yazarın kendi zamanında büyük bir okuyucu kitlesine sahip olması çok önemli değildir. Önemli olan her nesilde, hiç olmazsa küçük bir okur kitlesinin kendisini anlayabilmesidir”²⁰ inancıyla yazdığı için, hayatı boyunca, eseri bahane edilerek kişiliğine yapılan saldırılara rağmen işini dürüstçe ve gereklerine uygun bir şekilde sürdürmüştür. Çünkü onun bütün istediği, eş-dost övgüleriyle parlatılmak değil, parlak işler görmektir.

O, yazdıklarının değerini bilen ve bu konuda kendine güvenen bir yazardır. Bu bakımdan da adına düzenlenen etkinliklerin etkisiyle değil, eserlerinin kendi gücüyle, gelecek kuşaklarca da okunacak, tanınmaya ve sevilmeye devam edilecek yazarlardandır çünkü edebî eserlerin çağlarını aşma, çağlarının dışında da geçerli olma özellikleri vardır.

Ölümünün üzerinden 24 yıl geçtikten sonra da kitaplarının baskı üstüne baskı yapıyor olması bunun gerçekleştiğini gösteriyor.

17 *age.*, s. 242-243.

18 Tony Judt, *Anılar Şalesi*, YKY, s. 137, 2013.

19 Tarık Buğra, *Politika Dışı*, Ötüken Yay., 2014, s. 220.

20 T. S. Eliot, *Edebiyat Üzerine Düşünceler*, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1990, s. 194.